

ادای احترام مقامات و نمایندگان ۱۰۰ کشور دنیا به پیکر مطهر قائد شهید انقلاب

رهبر تمدنی

چگونه آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای گفتمان مقاومت را به معادله‌ای جهانی تبدیل کردند

در همین چارچوب «بیانیه گام دوم انقلاب» را نیز باید فراتر از یک متن سیاسی خواند. این بیانیه طرحی برای آینده ارائه می‌دهد که در آن خودسازی، جامعه‌پروری و تمدن‌سازی ۳ حلقه یک زنجیره‌اند. در این نگاه، تمدن نوین اسلامی نه با غلبه نظامی، بلکه با تربیت انسان‌های کارآمد، پیشرفت علمی، عدالت، اخلاق، مشارکت اجتماعی و اعتماد به نسل جوان شکل می‌گیرد. به همین دلیل رهبر انقلاب بارها تأکید کردند که سرمایه اصلی کشور، نه منابع طبیعی، بلکه نیروی انسانی مؤمن، متخصص و امیدوار است.

■ **آیت‌الله خامنه‌ای ۳ دهه اثرگذارترین چهره تولیدکننده گفتمان در جهان اسلام**
درباره کارنامه جمهوری اسلامی و سیاست‌های منطقه‌ای آن، دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد و برخی تحلیلگران، هزینه‌ها یا پیامدهای این سیاست‌ها را محل نقد می‌دانند. این اختلاف‌نظرها بخشی طبیعی از مباحث سیاسی معاصر است اما صرف‌نظر از این دلوری‌ها، دشوار است بتوان انکار کرد که آیت‌الله خامنه‌ای طی بیش از ۳ دهه، اثرگذارترین چهره تولیدکننده گفتمان در جهان اسلام بوده‌اند. مفاهیمی چون مقاومت، استکبارستیزی، اقتصاد مقاومتی، تمدن نوین اسلامی، جهاد تبیین و خودپلوری ملی، صرفاً مجموعه‌ای از شعارها نیستند، بلکه اجزای یک منظومه فکری‌اند که بر سیاست داخلی، روابط منطقه‌ای و بخشی از ادبیات بین‌المللی اثر گذاشته‌اند.

■ **تبدیل مقاومت به یک مکتب جهانی**
تمدن‌ها زمانی متولد می‌شوند که بتوانند امید، هویت و اعتماد به نفس را در ملت‌ها احیا کنند. اگر این معیار را بپذیریم، مهم‌ترین میراث آیت‌الله خامنه‌ای را باید نه فقط در مدیریت جمهوری اسلامی، بلکه در تلاش برای تبدیل مقاومت به یک فرهنگ، یک مکتب و یک افق تمدنی جست‌وجو کرد. جنگ ۳۳ روزه لبنان، شکست داعش، استمرار مساله فلسطین، گسترش محور مقاومت، تقویت توان بازدارندگی ایران و هم‌زمانی این تحولات با حرکت تدریجی جهان به سوی نظامی متکثرتر، هر یک محصول عوامل گوناگون تاریخی‌اند اما در چارچوب نگاه حامیان این گفتمان، همگی در پرتو منظومه‌ای قابل فهم هستند که طی بیش از ۳ دهه، با هدایت فکری آیت‌الله خامنه‌ای صورت‌بندی شده است. شاید از همین رو است که نقش ایشان را می‌توان فراتر از یک رهبر سیاسی و در قامت یک «الگوی اثرگذار تمدنی» تحلیل کرده؛ الگویی که تلاش کرده است با تکیه بر ایمان، عقلانیت، خودپلوری و مقاومت، سهمی در بازتعریف مناسبات قدرت در جهان معاصر ایفا کند.

پیامدهای سیاسی و اجتماعی آن چشمگیر بود. برای نخستین بار در دهه‌های اخیر، دانشگاه‌های معتبر آمریکا و اروپا شاهد اعتراض‌های گسترده دانشجویی در حمایت از فلسطینیان شدند، شکاف در افکار عمومی غرب درباره سیاست‌های اسرائیل آشکار شد و مساله فلسطین دوباره به یکی از مهم‌ترین موضوعات سیاست بین‌الملل بازگشت. از نگاه حامیان جمهوری اسلامی، این تحول صرفاً نتیجه یک رویداد نظامی نبود، بلکه ثمره سال‌ها تأکید بر زنده نگه داشتن مساله فلسطین و مخالفت با عادی‌سازی روابط با اسرائیل بود. رویکردی که آیت‌الله خامنه‌ای در ۳ دهه گذشته به‌طور مستمر دنبال می‌کردند.

■ **مقاومت به مثابه یک گفتمان جهانشمول**
اما اگر مقاومت تنها به عرصه امنیت محدود می‌ماند، هرگز نمی‌توانست ادعای تمدنی داشته باشد. یکی از تفاوت‌های اساسی اندیشه رهبر شهید انقلاب، پیوند زدن مقاومت با علم، اقتصاد و فرهنگ بود. طرح «اقتصاد مقاومتی» در اوج فشارهای تحریمی، تنها یک نسخه اقتصادی نبود، بلکه تلاشی برای تبدیل استقلال اقتصادی به پشتوانه استقلال سیاسی بود. از همین منظر تأکید بر توسعه فناوری‌های راهبردی، شرکت‌های دانش‌بنیان، صنعت هسته‌ای، فناوری نانو، زیست‌فناوری، صنایع دفاعی و فضایی، اجزای یک راهبرد کلان محسوب می‌شوند که هدف آن کاهش وابستگی و افزایش توان ملی است. در این منظومه پیشرفت علمی یک ابزار صرف نیست، بلکه بخشی از هویت و اقتدار تمدنی است.

■ **نگاه بلندمدت رهبر شهید به تحولات جهانی**
از سوی دیگر یکی از ویژگی‌های قابل توجه آیت‌الله خامنه‌ای، نگاه بلندمدت به تحولات جهانی است. سال‌ها پیش از آنکه بحث «جهان چندقطبی» به ادبیات رایج روابط بین‌الملل تبدیل شود، ایشان از افول تدریجی نظم تک‌قطبی و کاهش انحصار قدرت سخن می‌گفتند. امروز، با افزایش نقش قدرت‌هایی مانند چین، هند و دیگر اقتصادهای نوظهور، گسترش همکاری‌های منطقه‌ای و تقویت نهادهایی همچون بریکس و سازمان همکاری شانگهای، بحث درباره گذار از نظم تک‌قطبی به یکی از محورهای اصلی تحلیل‌های بین‌المللی تبدیل شده است. البته این تحولات حاصل مجموعه‌ای از عوامل ساختاری، اقتصادی و ژئوپلیتیکی است اما حامیان رهبر شهید انقلاب معتقدند تحلیل‌های ایشان، این روند را سال‌ها پیش از تبدیل شدن به یک اجماع تحلیلی، مورد توجه قرار داده بود.

از سوی برخی مقام‌های آمریکایی مطرح شده بود و در مرحله‌ای تازه خواهد شد. اما نتیجه برخلاف این پیش‌بینی‌ها رقم خورد. مقاومت لبنان نه تنها از بین نرفت، بلکه ارتش اسرائیل نتوانست به اهداف اعلامی خود دست یابد. از نگاه حامیان جمهوری اسلامی، این رخداد تنها یک پیروزی نظامی نبود، بلکه نقطه عطفی در تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای بود؛ نقطه‌ای که نشان داد اراده، سازماندهی و اتکا به ظرفیت‌های بومی می‌تواند بر برتری سخت‌افزاری غلبه کند. از آن پس، واژه «مقاومت» از یک شعار سیاسی به بخشی از ادبیات راهبردی منطقه تبدیل شد.

۲- **تحولات غزه: ۲۰ سال بعد، جنگ ۲۲ روزه غزه و سپس جنگ ۵۱ روزه در سال ۲۰۱۴**، این روند را تثبیت کرد. اگرچه مردم فلسطین بهای سنگینی پرداختند اما ناکامی اسرائیل در تحقق اهداف اعلام‌شده، این برداشت را تقویت کرد که مقاومت دیگر یک پدیده مقطعی نیست، بلکه به بخشی از موازنه قدرت منطقه تبدیل شده است. در تمام این سال‌ها، آیت‌الله شهید خامنه‌ای برخلاف روندی که می‌کوشید مساله فلسطین را به حاشیه براند، بر آن تأکید کردند که فلسطین صرفاً یک مساله عربی یا منطقه‌ای نیست، بلکه آزمونی برای عدالت و وجدان جهانی است. استمرار این رویکرد از منظر حامیان آن، در زنده نگه داشتن این مساله در افکار عمومی جهان اسلام و بخشی از افکار عمومی جهان نقش داشته است.

۳- **امحای داعش؛ ظهور داعش آزمون دیگری برای این منظومه فکری بود.** سال ۲۰۱۴، سقوط موصل و پیشروی سریع داعش، بسیاری از مراکز مطالعاتی را به این جمع‌بندی رسانده بود که عراق و سوریه در آستانه فروپاشی قرار گرفته‌اند اما چند سال بعد، این گروه که خود را «دولت اسلامی» می‌نامید، عملاً از صحنه حذف شد. این تحول بی‌تردید حاصل همکاری و نقش آفرینی بازیگران متعدد داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی بود. با این حال در روایت جمهوری اسلامی، شکل‌گیری شبکه‌ای از نیروهای مقاومت و حمایت ایران از دولت‌های عراق و سوریه، یکی از عوامل مهم در این روند به شمار می‌رود. در همین چارچوب نقش شهید سپهبد قاسم سلیمانی نیز به‌عنوان نماد عملیاتی این راهبرد برجسته شده؛ شخصیتی که رهبر شهید انقلاب از ایشان با عنوان «مکتب سلیمانی» یاد کردند تا نشان دهند مساله، فراتر از یک فرمانده نظامی و ناظر به یک الگوی فکری و مدیریتی است.

۴- **طوفان الاقصی؛ تحولات پس از عملیات «طوفان الاقصی» در سال ۲۰۲۳**، فصل تازه‌ای در این روایت گشود. صرف‌نظر از ارزیابی‌های متفاوت درباره این رخداد،

رضا رحمتی؛ تاریخ، رهبران سیاسی بسیاری را به خود دیده است اما همه آنان سازندگان تاریخ نبوده‌اند. بسیاری، کشورها را اداره کرده‌اند و با پایان دوران مسؤولیت‌شان، نام‌شان در کتاب‌های تاریخ باقی مانده است. در مقابل، گروهی اندک توانسته‌اند «گفتمان» بیافرینند؛ گفتمانی که فراتر از مرزهای جغرافیایی، نسل‌ها و حتی عمر سیاسی خودشان به حیات ادامه داده و بر مسیر تحولات اثر گذاشته است. تفاوت میان یک سیاستمدار و یک رهبر تمدنی، بیش از آنکه در میزان قدرت یا وسعت قلمرو حکومت باشد، در توانایی او برای خلق یک منظومه فکری است؛ منظومه‌ای که بتواند درک ملت‌ها از قدرت، استقلال، عدالت و آینده را دگرگون کند. اگر به تاریخ معاصر بنگریم، هر یک از رهبران بزرگ با یک ایده شناخته می‌شوند. مهاتما گاندی، مقاومت بدون خشونت را به ابزار استقلال هند تبدیل کرد. نلسون ماندلا، آشتی ملی را جایگزین چرخه انتقام کرد. دنگ شیائوپینگ، مسیر توسعه چین را با اصلاحات اقتصادی تغییر داد. امام خمینی (ره) نیز با پیوند دین، مردم‌سالاری و استقلال خواهی، معادلات سیاست در جهان اسلام را دگرگون کرد. در امتداد همین سنت تاریخی، می‌توان آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای را رهبر گفتمانی دانست که کوشید مفهوم «مقاومت» را از یک واکنش مقطعی به یک نظریه سیاسی، سپس به یک راهبرد حکمرانی و در نهایت به یک افق تمدنی تبدیل کند.

در این نگاه، مقاومت صرفاً به معنای مقابله با تجاوز نظامی نیست. مقاومت، مجموعه‌ای از مؤلفه‌های بهم‌پیوسته است: استقلال سیاسی، خودتکایی اقتصادی، پیشرفت علمی، اعتماد به نفس ملی، حفظ هویت فرهنگی و نفی سلطه خارجی. به همین دلیل است که در منظومه فکری رهبر شهید انقلاب، از «اقتصاد مقاومتی» تا «جهاد تبیین»، از پیشرفت علمی تا حمایت از آرمان فلسطین، همگی اجزای یک پروژه واحد تلقی می‌شوند؛ پروژه‌ای که هدف نهایی آن، حفظ عزت و استقلال ملت‌ها و زمینه‌سازی برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است.

■ **آزمون‌های عملی گفتمان مقاومت جهانی رهبر انقلاب**
اما ارزش هر نظریه، در میدان عمل سنجیده می‌شود؛ جایی که تاریخ، آزمون نهایی اندیشه‌هاست.

۱- **جنگ ۲۳ روزه؛ نخستین آزمون بزرگ این گفتمان**، جنگ ۳۳ روزه لبنان در سال ۲۰۰۶ بود. در آن مقطع بسیاری از تحلیلگران غربی و منطقه‌ای معتقد بودند ارتش اسرائیل ظرف چند روز حزب‌الله را از میان خواهد برد و طرح «خاورمیانه جدید» که